

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

ДЕМ'ЯНЕНКО ІРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК: 347.97/.99

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ
МІСЦЕВИХ ЗАГАЛЬНИХ СУДІВ В УКРАЇНІ

12.00.10 – судоустрій;
прокуратура та адвокатура

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2017

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат юридичних наук, професор **Каркач Павло Михайлович**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, професор кафедри організації судових та правоохоронних органів.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор **Руденко Микола Васильович**, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, професор кафедри кримінально-правових дисциплін;

кандидат юридичних наук **Курило Олександр Миколайович**, Апеляційний суд Харківської області, суддя.

Захист відбудеться 29 червня 2017 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.03 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 84-А.

Автореферат розіслано 27 травня 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. П. Матюхіна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми обумовлена тим, що місцеві загальні суди є основною ланкою судової системи України, і від їх ефективного функціонування найбільшою мірою залежить успішна реалізація завдань судової влади і забезпечення права кожного на судовий захист. Однак на сьогодні мережа місцевих загальних судів так і не була належним чином впорядкована, судові установи часто знаходяться у непридатному для здійснення правосуддя матеріально-технічному стані, а судді цих судів надмірно перевантажені. Ефективність функціонування цих судів знижують і недоліки в організації їх роботи. Всі ці проблеми потребують нагального розв'язання, адже без реформування основної ланки судової системи – місцевих загальних судів – мета судової реформи не може бути досягнута.

Місцеві загальні суди опинилися в полі зору практично усіх сучасних дослідників судової влади: В. Д. Бринцева, І. В. Винокурової, С. В. Глущенко, В. В. Городовенка, Ю. М. Грошевого, О. Ю. Дудченка, О. В. Капліної, Р. О. Куйбіди, О. М. Курила, В. Т. Маляренка, І. Є. Марочкіна, Л. М. Москвич, І. В. Назарова, О. М. Овчаренко, С. В. Прилуцького, М. В. Руденка, В. В. Сердока, Е. Є. Сілантьєвої, Н. В. Сибільової, С. Л. Шаренко, О. Г. Шило, В. І. Шишкіна та ін. Разом з тим, проблеми організації і функціонування місцевих загальних судів були предметом самостійних досліджень лише у кандидатських дисертаціях С. Г. Штогуна (2004 р.) та О. А. Калашник (2016 р.), з часу захисту останньої законодавство про судоустрій і статус суддів було змінено внаслідок Конституційної реформи щодо правосуддя. Крім того, у наукових роботах цих та інших авторів були досліджені не всі аспекти організації й діяльності місцевих загальних судів, що зумовлює наявність теоретичних прогалин у сфері наукової розробки цієї складної і багатоаспектної проблеми.

Таким чином, вказані обставини вимагають детального теоретичного дослідження обраної теми, розробки пропозицій щодо змін і доповнень до законодавства про судоустрій, і надання на цьому ґрунті відповідних практичних рекомендацій методичного характеру.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана на кафедрі організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах державної цільової комплексної програми «Судова влада: проблеми організації та діяльності» (номер державної реєстрації 0111U000957). Тема роботи затверджена вченою радою Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 4 від 23.12.2011).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розробка теоретичних, правових і організаційно-методичних основ функціонування місцевих загальних судів в Україні. На досягнення зазначеної мети спрямовані такі завдання:

- з'ясувати місце і роль місцевих загальних судів у судовій системі України, провести їх науково обгрунтовану класифікацію;
- визначити стан наукових досліджень організаційно-правових основ функціонування місцевих загальних судів;
- охарактеризувати правові основи організації і діяльності місцевих загальних судів з урахуванням міжнародних стандартів;
- розкрити зміст організаційного керівництва роботою місцевих загальних судів, завдання, об'єкти та суб'єктів його здійснення;
- охарактеризувати правовий статус голови місцевого загального суду, керівника та інших працівників апарату цього суду;
- внести пропозиції щодо удосконалення законодавчої регламентації та підвищення ефективності організації і функціонування місцевих загальних судів.

Об'єктом дослідження виступають правовідносини у сфері організації і функціонування місцевих загальних судів.

Предметом дослідження є організаційно-правові основи діяльності місцевих загальних судів в Україні.

Методи дослідження. У межах дисертації використовується комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Методологічною основою дисертації є діалектичний метод наукового пізнання, за допомогою якого з'ясовано сутність існуючих явищ і їх зв'язок з практикою організації і функціонування місцевих загальних судів. Використання історичного і порівняльно-правового методів дозволило простежити в історичному аспекті процеси, пов'язані зі змінами статусу, мережі та підходів до організації роботи місцевих загальних судів, а також розглянути міжнародний досвід побудови судів першої інстанції в країнах ЄС, США та Канаді. Метод функціонального аналізу дав змогу розглянути співвідношення повноважень голови місцевого суду та керівника його апарату. Метод правового моделювання використовувався при конструюванні оптимальної моделі побудови мережі місцевих загальних судів (підрозділ 3.1), навантаження на суддів цих судів (підрозділ 3.2) та впровадження спеціалізації у місцевих загальних судах (підрозділ 3.3). Статистичний метод вживався при обробці емпіричних даних, які ілюструють проблеми організації і функціонування місцевих загальних судів (кількість цих судів, співвідношення їх видів, навантаження на суддів тощо).

Нормативну основу дослідження складають положення Конституції України, Законів України «Про судоустрій і статус суддів» та «Про Вищу раду правосуддя», процесуального законодавства, відомчих актів Державної судової адміністрації України, Ради суддів України, рішення Конституційного суду України та ін. У роботі використовувалися численні міжнародні акти, зокрема Конвенція про захист прав людини і основних свобод 1950 р., Основні принципи незалежності судових органів 1985 р., Рекомендація СМ/Рес (2010) 12 щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки, висновки

Консультативної ради європейських суддів з питань управління судами та ролі голів судів та ін., а також законодавство деяких зарубіжних держав (Франції, Німеччини, Бельгії, Італії, Польщі та ін.).

Теоретичною основою дослідження є роботи дослідників у галузі судового права, адміністративного, конституційного та міжнародного права, процесуальних галузей права та інших юридичних наук.

Емпіричну базу дослідження становлять: 1) аналітичні та статистичні дані Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ щодо стану судочинства у місцевих загальних судах за 2011-2016 рр.; 2) узагальнення внутрішньо-організаційних документів та заходів місцевих загальних судів Харківської області (планів роботи, навчання, протоколів зборів суддів, оперативних нарад тощо); 3) аналітичні документи Європейської Комісії з питань ефективності правосуддя щодо оцінки європейських судових систем.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є одним із перших комплексних досліджень теоретичних, організаційних і правових основ організації і діяльності місцевих загальних судів в Україні, виконаним після проведення Конституційної реформи щодо правосуддя з урахуванням нових Законів України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 та «Про Вищу раду правосуддя» від 21.12.2016.

Уперше:

- визначено роль місцевих загальних судів як основи організованої у формі піраміди судової системи України, яка забезпечує рівновагу і стабільність судової системи, реалізуючи найбільший обсяг судового навантаження, і тим самим закладає підвалини для функціонування судів вищих інстанцій та інших елементів судової системи України;

- запропоновано класифікацію місцевих загальних судів залежно від чисельності суддів відповідного суду: (1) малі (з чисельністю до 3 суддів); (2) середньо-малі (4-5 суддів); (3) середні (6-9 суддів); (4) середньо-великі (10-14 суддів); (5) великі (15-25 суддів); (6) особливо великі (понад 25 суддів);

- сформульовано систему організаційних і процесуальних засобів для зменшення навантаження на суддів місцевих загальних судів, до яких віднесено: (1) організаційні фактори: (а) оптимізацію мережі цих судів; (б) вирішення кадрових проблем шляхом збільшення їх штатної чисельності та оперативного заповнення існуючих вакантних посад; (в) підвищення ефективності організації роботи суду, поглиблення спеціалізації суддів, впровадження новітніх інформаційних технологій; (2) процесуальні фактори: (а) спрощення процедур судочинства; (б) створення альтернативних або доповнюючих механізмів вирішення справ; (в) оптимізацію предметної юрисдикції цих судів шляхом виключення з неї адміністративних справ;

- запропоновано авторське визначення організаційного керівництва роботою суду як процесу організації його роботи, що має таку структуру: а)

зміст – упорядкування позапроцесуальних відносин у суді, які пов'язані зі створенням умов для належного функціонування суду; б) завдання – узгодження і спрямування діяльності всіх працівників суду на повноцінну реалізацію завдань судової влади; в) суб'єкти: голова суду та його заступник, а також керівник апарату суду та його заступник; г) об'єкти: судді та працівники апарату суду.

Удосконалено:

- теоретичні основи реформування мережі місцевих загальних судів, яке на думку автора повинно бути синхронізованим з проведенням адміністративно-територіальної реформи і відповідати побудові місцевої мережі суміжних із судовою владою інститутів: прокуратури, адвокатури, центрів безоплатної правової допомоги та органів виконання судових рішень. Пропонується досягти цього за допомогою укрупнення ряду малих судів шляхом їх реорганізації у формі злиття зі створенням підрозділів окружних судів на територіально віддалених місцях;

- розуміння статусу голови місцевого загального суду як обраного зборами суддів керівника відповідної судової установи, який за допомогою організаційної, координаційної та контрольної функцій виконує завдання представництва інтересів суду, організаційного узгодження і спрямування діяльності всіх суддів на здійснення правосуддя, а також працівників апарату суду – на організаційне забезпечення їх діяльності;

- теоретичне формулювання системи міжнародних стандартів організації та діяльності місцевих загальних судів: 1) повне фінансування місцевих судів, забезпечення їх достатніми ресурсами, належними приміщеннями і устаткуванням; 2) укомплектування судів достатньою кількістю суддів та кваліфікованим допоміжним персоналом; 3) визначення об'єктивних критеріїв навантаження на суддів, враховуючи демографічні, соціальні, економічні та інші умови, задля недопущення їх перевантаження; 4) об'єктивний і неупереджений розподіл справ між суддями; 5) участь суддів у прийнятті рішень щодо управління судами, визначення судового бюджету та його розподілу; 6) запровадження новітніх інформаційних технологій; 7) звільнення суддів від обов'язків, які прямо не пов'язані із здійсненням правосуддя;

- поняття судового округу як певної території, на яку поширюється юрисдикція відповідного суду (його територіальна підсудність), до складу якої може входити одна, кілька або частини однієї чи кількох різних адміністративно-територіальних одиниць. Аргументовано, що окружний підхід є конкретним проявом принципу територіальності, що застосовується при утворенні судів у випадках, коли територіальна юрисдикція суду повністю чи частково не співпадає із адміністративно-територіальним поділом держави. Запропоновано визначати межі судового округу для місцевого загального суду з урахуванням двох критеріїв: меж відповідних адміністративно-територіальних

одиниць, а також чисельності їх населення.

Набули подальшого розвитку:

- погляди на місце місцевих загальних судів у судовій системі України, яке визначається такими ознаками: (1) ці суди є найбільш доступними – територіально, інформаційно, матеріально наближеними до населення; (2) діють виключно як суди першої інстанції; (3) є основною ланкою судової системи, розглядаючи абсолютну більшість справ і матеріалів; (4) виступають первинною ланкою судової системи, оскільки вперше розглядають і вирішують по суті відповідні справи, з роботи у них розпочинається професійна діяльність суддів; (5) є найчисельнішою ланкою судової системи (в розрізі кількості цих судів і чисельності суддів, які там працюють); (6) мають найширшу предметну підсудність, що є універсальною, загальною та міжгалузевою; (7) несуть найбільше судове навантаження як у абсолютному, так і відносному показниках серед всіх ланок судової системи України;

- аргументи проти створення дволанкової системи місцевих загальних судів, що полягають в: 1) ускладненні судової системи; 2) територіальній віддаленості цих судів від населення; 3) збільшенні обсягу фінансування в умовах дефіциту бюджетних коштів;

- рекомендації щодо тактики і методики реалізації повноважень голови місцевого загального суду щодо здійснення організаційного керівництва роботою суду за такими напрямками: (а) щодо суддів; (б) щодо апарату суду; (в) щодо зборів суддів; (г) щодо присяжних; (д) щодо заступників голови суду;

- пропозиції щодо удосконалення правової регламентації організації й діяльності місцевих загальних судів на рівні Законів України «Про судоустрій і статус суддів» та «Про Вищу раду правосуддя», відомчих актів Вищої ради правосуддя, Державної судової адміністрації України та Ради суддів України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані: (1) у сфері науково-дослідницької діяльності – для подальшого дослідження проблем побудови судової системи, організації роботи суду; (2) у правозастосовній сфері – для забезпечення єдності та ефективності застосування законодавства, що регламентує організацію та функціонування місцевих загальних судів, а також практичного використання у роботі судьями, у т. ч. тими, які займають адміністративні посади, працівниками апарату суду, посадовими особами Державної судової адміністрації (акт впровадження Територіального управління Державної судової адміністрації України у Харківській області від 01.02.2017); (3) у правотворчій роботі – для розробки нових і вдосконалення існуючих положень Законів України «Про судоустрій і статус суддів» та «Про Вищу раду правосуддя», відомчих актів Вищої ради правосуддя, Державної судової адміністрації України та Ради

суддів України; (4) у навчальному процесі та навчально-методичній діяльності – під час викладання навчальних дисциплін: «Судове право», «Організація судових і правоохоронних органів», «Судове адміністрування» (акт впровадження Харківського регіонального відділення Національної школи суддів України від 06.03.2017).

Апробація результатів дисертації. Теоретичні положення, викладені у дисертації, розглядалися і обговорювалися на засіданнях кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Основні результати, висновки і пропозиції дослідження доповідалися автором на таких наукових заходах: науковому семінарі «Захист прав і законних інтересів особи у кримінальному судочинстві» (м. Харків, 20.05.2011), науково-практичній конференції «Публічна влада в Україні та конституційно-правовий механізм її реалізації» (м. Харків, 28.09.2011), Всеукраїнських науково-практичних конференціях «Юридична осінь» 2011, 2012 та 2014 рр. (м. Харків, 09.11.2011, 13.11.2012, 14.11.2014), VIII Міжнародній конференції «Від громадянського суспільства – до правової держави» (м. Харків, 26.04.2013), Міжнародній науковій конференції «IV Харківські кримінально-правові читання» (м. Харків, 16-17.05.2014), Міжнародній науковій конференції «Державний суверенітет і народний суверенітет в сучасних умовах» (м. Харків, 26-27.09.2014), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми реформування прокуратури» (м. Харків, 15.04.2016), VIII Науковому круглому столі «Верховенство права – основоположний принцип правової держави (м. Харків, 16.12.2016).

Публікації. Основні положення дисертації відображено у п'яти наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях з юридичних наук України та у зарубіжному виданні, а також тезах десяти наукових доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації зумовлена її метою та завданнями й складається із вступу, 3 розділів, що містять 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 235 сторінок, з них основний текст – 190 сторінок, список використаних джерел з 416 найменувань – 39 сторінок, додатки – 6 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** з'ясовано актуальність теми дослідження, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, мета й завдання дослідження, а виходячи з них – його об'єкт і предмет, охарактеризовано методологічну, теоретичну і емпіричну бази, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено дані щодо їх апробації.

Розділ 1 «Загальна характеристика місцевих загальних судів в Україні» складається з трьох підрозділів і присвячений визначенню теоретичних, фактичних і правових основ дослідження.

У *підрозділі 1.1 «Стан наукових досліджень організаційно-правових*

основ функціонування місцевих загальних судів» проведено огляд наукових розробок попередників у сфері предмету дослідження.

На основі розгляду наукової і навчальної юридичної літератури здійснено науково обгрунтовану класифікацію попередніх теоретичних досліджень місцевих загальних судів в Україні. Особливо детально проаналізовано дисертації С. Г. Штогуна «Правові проблеми організації і функціонування місцевих загальних судів в Україні» (2004 р.) та О. А. Калашник «Правовий статус місцевих загальних судів в Україні» (2016 р.), на основі чого виділено нові, раніше не досліджені аспекти проблем організації й діяльності місцевих загальних судів, а також дискусійні висновки й пропозиції попередників, на яких і зосереджено увагу.

У підрозділі 1.2 «Місцеві загальні суди як основна ланка судової системи України» розглянуто місце і роль місцевих загальних судів у судовій системі України.

На основі дослідження показників судової статистики, а також даних щодо кількості судових установ та чисельності суддівського корпусу України зроблено висновок, що місцеві загальні суди і судді, які у них працюють, як у абсолютних показниках щодо загальної кількості розглянутих справ і матеріалів, так і відносно рівня середньомісячного навантаження на суддів, несуть основний тягар роботи судової системи України. Порівняння показників їх роботи із аналогічними даними щодо судів вищих інстанцій, а також місцевих судів інших спеціалізацій показує, що співвідношення між розглянутими ними справами складає 9 до 1. Крім того, місцеві загальні суди є найбільш чисельними за кількістю судових установ та суддів, які в них працюють. Це дозволяє визначити їх як базову ланку судоустрою, яка утворює основу побудованої у виді трикутника (піраміди) судової системи України.

У підрозділі 1.3 «Правові основи забезпечення діяльності місцевих загальних судів» розглянуто джерела правового регулювання організації й функціонування місцевих загальних судів.

Проведено класифікацію правових основ забезпечення діяльності місцевих загальних судів за їх юридичною силою, проаналізовано нормативну регламентацію місцевих загальних судів на рівні Конституції України, законодавчих, підзаконних, відомчих й локальних актів, а також систему міжнародних стандартів у цій сфері, виявлено прогалини й колізії правового регулювання та сформульовано пропозиції щодо їх усунення.

Зроблено висновок, що тенденцією останнього часу є зменшення ролі підзаконних актів у врегулюванні організації і діяльності судів на користь законодавчих і відомчих. У зв'язку із цим аргументовано визначення Вищої ради правосуддя в якості єдиного центру правотворчості на відомчому рівні, значення якого посилюється в контексті поглиблення незалежності й самостійності судової влади.

Розділ 2 «Основи організації роботи місцевих загальних судів»

складається з трьох підрозділів і присвячений проблемам упорядкування роботи місцевих загальних судів.

У підрозділі 2.1 «*Поняття та суб'єкти організаційного керівництва роботою місцевих загальних судів*» розглянуто завдання, об'єкти, суб'єктів і зміст організаційного керівництва роботою суду. Обґрунтовано, що воно являє собою управлінський процес, пов'язаний із впорядкуванням правовідносин, які пов'язані із створенням умов для належного функціонування суду, узгодження і спрямування діяльності його працівників на повноцінну реалізацію завдань судової влади. Воно реалізується відносно двох категорій посад у місцевих загальних судах: суддів та працівників апарату. При цьому можливості організаційного керівництва роботою суддів є обмеженими з огляду на дію принципів незалежності й недоторканності суддів, що унеможливають здійснення щодо них прямого управлінського впливу.

У підрозділі 2.2 «*Статус та повноваження голови місцевого загального суду*» розкрито особливості правового статусу голови місцевого суду за допомогою таких елементів, як порядок його призначення і звільнення, вимоги, що до нього ставляться, його повноваження. На основі дослідження еволюції порядку призначення голови місцевого суду запропоновано передбачити внесення кандидатури голови суду на розгляд зборів суддів місцевого загального суду зборами суддів апеляційного суду відповідної області, а також сформульовано систему вимог до голови суду.

Розглянувши повноваження голови місцевого загального суду, що здійснюються на виконання представницької та управлінських (організаційної; координаційної та контрольної) функцій, зроблено висновок про їх обмеженість та запропоновано розширити його повноваження як щодо працівників апарату, так і суддів відповідного суду.

У підрозділі 2.3 «*Роль апарату в організаційному забезпеченні роботи місцевого загального суду*» було розглянуто проблеми організації апарату місцевого загального суду, проаналізовано функції основних його підрозділів (канцелярії, служби судових розпорядників, бібліотеки суду), а також особливості правового статусу його працівників. Особливу увагу приділено керівнику апарату суду, який за допомогою системи кадрових, дисциплінарних й адміністративних повноважень відіграє головну роль в організаційному забезпеченні роботи місцевого загального суду. З огляду на те, що посада керівника апарату опосередковує керівний вплив голови суду на працівників апарату суду, що може вести до ускладнень в організації його роботи, обґрунтовано тезу щодо необхідності безпосереднього підпорядкування керівника апарату голові місцевого загального суду.

Розділ 3 «Шляхи підвищення ефективності організаційно-правових основ функціонування місцевих загальних судів в Україні» складається з трьох підрозділів і присвячений дослідженню основних факторів покращення функціонування місцевих загальних судів.

У підрозділі 3.1 «Проблеми удосконалення мережі місцевих загальних судів» проаналізовано новачіі Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2016 р. відносно утворення й ліквідації місцевих загальних судів, а також побудови їх мережі за окружним принципом. Сформульовано пропозиції щодо посилення ролі Вищої ради правосуддя у вирішенні питань щодо утворення й ліквідації судів і залучення до цього процесу Державної судової адміністрації України.

При формулюванні моделі побудови судового округу досліджено варіанти вирішення цього питання, які напрацьовані практикою іноземних держав (Бельгії, Болгарії, Естонії, Італії, Німеччини, Польщі та Франції), містяться у програмних вітчизняних документах з питань судово-правової реформи, а також наводяться у юридичній літературі. Проаналізовані перспективи впровадження в Україні інституту мирових суддів. В результаті сформульовано тезу про неприйнятність дволанкової моделі місцевих загальних судів і запропоновано укрупнення ряду малих судів шляхом їх реорганізації у формі злиття задля покращення їх матеріальної бази, поглиблення спеціалізації і створення судових осередків, які включають місцеві загальні суди, прокуратуру, центри безоплатної вторинної правової допомоги, підрозділи виконання судових рішень, у територіально зручних для населення адміністративно-територіальних одиницях.

У підрозділі 3.2 «Проблеми навантаження на суддів місцевих загальних судів» аргументується необхідність розв'язання проблеми перевантаження суддів місцевих загальних судів, яка в останні роки набула хронічного характеру, є притаманною саме цим судам і суттєво позначається на ефективності їх функціонування. Формулюється і розглядається система організаційних і процесуальних засобів зменшення навантаження на суддів місцевих загальних судів. Серед іншого, пропонується вжити більш дієвих заходів до заповнення існуючих вакансій у цих судах, зокрема, шляхом гнучкого визначення чисельності суддів місцевих загальних судів, а також переведення суддів з одних судів до інших. Існує необхідність і в перегляді предметної юрисдикції місцевих загальних судів шляхом передання адміністративних справ на розгляд окружних адміністративних судів. В результаті необхідно забезпечити сбалансоване навантаження на суди всіх спеціалізацій та інстанцій.

У підрозділі 3.3 «Проблеми кадрового забезпечення і спеціалізації суддів місцевих загальних судів» досліджуються особливості кадрового забезпечення місцевих загальних судів як судів, представники яких складають переважну більшість суддівського корпусу нашої держави, і з яких, як правило, починається професійна діяльність суддів інших судів України. Для покращення якості суддівського корпусу місцевих загальних судів пропонується передбачити стажування у місцевому загальному суді як обов'язкову стадію призначення на посаду судді або ж елемент спеціальної підготовки кандидата на

посаду судді, а також повернутися до 5-річного строку призначення на посаду судді вперше в якості іспитового.

Як важливий фактор підвищення ефективності діяльності місцевих загальних судів досліджено спеціалізацію суддів цих судів. Проаналізовані визначені законом й вироблені практикою прояви такої спеціалізації, проведено їх класифікацію, розглянуто перспективні напрями поглиблення спеціалізації суддів місцевих загальних судів. Виявлено проблеми впровадження спеціалізації у малих і середньо-малих судах, що можуть бути розв'язані шляхом покладення повноважень суддів у справах неповнолітніх та/або слідчих суддів на голів цих судів, а у перспективі – шляхом укрупнення цих судів в якості окружних.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного у роботі теоретичного узагальнення пропонується вирішення наукового завдання щодо розробки теоретичних, правових і організаційно-методичних основ функціонування місцевих загальних судів в Україні, таким чином:

1. Місце і роль у судовій системі України місцевих загальних судів відображає сама їх назва, яка вказує на територіальне знаходження цих судів, згідно з яким вони: 1) мають чітко визначену територіальну локалізацію; 2) поширюють свою юрисдикцію на певну територію; 3) є територіально найбільш наближеними до населення, а також їх компетенцію, яка є загальною, універсальною, міжгалузевою. Ці суди відносяться до першої ланки судової системи і тієї її гілки, що спеціалізується на розгляді цивільних, кримінальних справ, а також справ про адміністративні правопорушення, що робить їх найбільш чисельним і важливим, базовим елементом судової системи України. Місцеві загальні суди складають переважну більшість судових установ (663 суди), в них працює більшість від чисельного складу суддівського корпусу країни (4855 суддів), вони розглядають 90 % від загального обсягу судових справ.

2. Проблеми організації і діяльності місцевих загальних судів опинилися в полі зору практично усіх сучасних дослідників судової влади. Залежно від призначення відповідної літератури її можна поділити на наукову та навчально-методичну. Залежно від спрямованості досліджень – на ті, які: а) спрямовані на розгляд місцевих загальних судів як елемента судової системи України в числі інших її складових; б) ті, для яких місцеві загальні суди є самостійним предметом дослідження; в) ті, які досліджують окремі аспекти організації і діяльності місцевих загальних судів. Залежно від форми викладення наукових результатів – на дослідження: а) дисертаційні; б) монографічні; в) рівня наукових статей; г) рівня тез доповідей на науково-практичних конференціях тощо. Залежно від галузі юридичної науки, в якій проводилися ці дослідження, їх можна поділити на ті, що здійснювалися за: (а) основним науковим напрямом у цій сфері – науковою спеціальністю 12.00.10 –

судоустрій; прокуратура та адвокатура; (б) суміжними науковими спеціальностями: 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право; 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право; 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. Незважаючи на загалом великий обсяг наукових напрацювань і наявність спеціальних досліджень у сфері предмету дисертації, проведених С. Г. Штогуном та О. А. Калашник, доводиться констатувати їх обмеженість і неповноту.

3. Місцеві загальні суди є неоднорідними з точки зору різних організаційних аспектів, тоді як у процесуальному відношенні всі вони мають однакові повноваження. В свою чергу, це зумовлює необхідність проведення науково обґрунтованої їх класифікації, критеріями якої можуть бути адміністративно-територіальні одиниці, на які поширюється їх територіальна підсудність, а також розмір. Залежно від першого критерію існують такі окружні місцеві загальні суди: (1) районні; (2) районні у місті суди; (3) міжрайонні; (4) міські; (5) міськрайонні суди. Залежно від розміру, місцеві загальні суди можуть бути: малі – з чисельністю до 3 суддів (таких судів близько 19 %); середньо-малі – з чисельністю 4-5 суддів (близько 36 %); середні – з чисельністю 6-9 суддів (близько 20 %); середньо-великі – з чисельністю 10-14 суддів (близько 15 %); великі – з чисельністю 15-25 суддів (близько 7 %); особливо великі – з чисельністю понад 25 суддів (близько 3 %). Розмір колективу певного суду безпосередньо впливає на такі організаційні фактори: наявність заступників голови суду (посади заступника вводиться у судах з чисельністю більше 10 суддів, двох заступників – з чисельністю більше 30 суддів); можливість поглиблення спеціалізації суддів (чим більша кількість суддів, тим більш глибокою може бути їх спеціалізація, і навпаки); розмір приміщення, в якому розташовується суд; чисельність працівників апарату суду; розмір видатків на суд; вирішення житлових та інших проблем забезпечення суддів тощо. Малі та середньо-малі суди, які складають більшість судових установ, забезпечують максимальне територіальне наближення судів до населення, проте мають проблеми із впровадженням спеціалізації, пропорційним навантаженням на суддів, призначенням суддів на адміністративні посади та комплектуванням апаратів. Особливо великі суди за своєю організацією наближаються до апеляційних судів. З огляду на це, існує необхідність як врахування розміру місцевого загального суду при нормативній регламентації його організації та функціонування, так і пропорційної за чисельністю суддів побудови мережі місцевих загальних судів.

4. Правові основи забезпечення діяльності місцевих загальних судів складає сукупність правових норм, які визначають місце цих судів у судовій системі України, окреслюють межі їх юрисдикції та повноваження, встановлюють статус суддів та працівників апаратів цих судів, регулюють праввідносини, що складаються з приводу організаційного забезпечення їх

діяльності тощо. Вони з урахуванням міжнародних стандартів судового права складаються на рівні Конституції України, чинного законодавства, підзаконних, відомчих і локальних актів.

Важливу роль у регламентації організації й функціонування місцевих загальних судів відіграють відомчий і локальний рівні, які, однак, характеризуються законодавчою неврегульованістю, наявністю кількох суб'єктів видання відповідних актів з дублюючими повноваженнями, колізіями між існуючими актами тощо. Для їх впорядкування видається необхідним: а) на відомчому рівні – визначити Вищу раду правосуддя головним суб'єктом, відповідальним за прийняття відомчих актів у сфері судової влади, який має чітко визначити нормотворчу компетенцію Державної судової адміністрації України та інших суб'єктів щодо видання таких актів, і контролювати їх своєчасне оновлення та відповідність чинному законодавству, а також передбачити строки перегляду відомчої бази відповідних нормативних актів; б) на локальному рівні – конкретизувати компетенцію голови суду, керівника апарату суду і зборів суддів щодо прийняття обов'язкових в межах суду рішень, зокрема, визначити перелік питань, з яких приймаються відповідні локальні акти, суб'єктів видання кожного із них, коло осіб, для яких вони мають обов'язковий характер, а також правові наслідки їх невиконання.

5. Ефективне функціонування місцевого загального суду залежить від належного організаційного керівництва його роботою, яке можна визначити як управлінський процес, пов'язаний із впорядкуванням правовідносин щодо створення умов для належного функціонування суду, узгодження і спрямування діяльності його працівників на повноцінну реалізацію завдань судової влади. Елементами, що розкривають його сутність, є завдання, об'єкти, суб'єкти і зміст.

Завдання організаційного керівництва роботою місцевого загального суду – це створення належних умов для постійного, безперешкодного здійснення правосуддя всіма судьями відповідного суду шляхом повного, всебічного та об'єктивного розгляду і вирішення віднесених до їх компетенції справ в установлені законом строки та з додержанням визначеної законом процедури.

Об'єктами організаційного керівництва роботою суду є дві категорії посад у місцевому загальному суді: суддів та працівників апарату, що мають значну специфіку, зумовлену дією принципів незалежності й недоторканності суддів, що унеможливають здійснення щодо них прямого управлінського впливу.

Зміст організаційного керівництва розкривається за допомогою елементів організації роботи суду, до яких відносяться: вирішення кадрових питань щодо суддів і працівників апарату; інформаційне, аналітичне, методичне і правове забезпечення роботи суду; прогнозування й планування роботи суду; облік і звітність щодо діяльності суду; контроль виконання діяльності суду.

Значені елементи в повному обсязі можуть бути застосовані лише щодо діяльності працівників апарату суду з організаційного забезпечення роботи суду, тоді як діяльність професійних суддів щодо здійснення правосуддя не підлягає прямому управлінському впливу, що зумовлено принципом їх незалежності.

Суб'єктами здійснення організаційного керівництва роботою місцевого загального суду є особи, які займають адміністративні посади у суді (голова суду та його заступник), а також керівник апарату відповідного суду. Компетенція цих суб'єктів не є чітко розмежованою, що створює загрози протистояння між головою суду і керівником апарату, конфліктів між ними. З огляду на це, у суді повинен бути один керівний центр, відповідальний за організацію роботи суду, яким має виступати голова суду.

6. Голова місцевого загального суду – це наділений повноваженнями із організаційного керівництва роботою суду керівник судової установи, посада якого характеризується такими ознаками, як: виборний характер; строковість; відсутність формалізованих вимог; можливість дострокового звільнення; наявність спеціальних повноважень.

Повноваження голови місцевого загального суду залежно від правової природи можуть бути поділені на дві групи: загальні (суддівські) і спеціальні (пов'язані із перебуванням на адміністративній посаді). Їх оптимальне співвідношення має становити 2/3 до 1/3. Спеціальні повноваження голови суду залежно від об'єкта, на який вони спрямовані, поділяються на зовнішні (представницькі повноваження, які реалізуються за межами суду) і внутрішні (повноваження з організаційного керівництва роботою суду, які здійснюються в межах суду). Проблеми у реалізації внутрішніх повноважень зумовлює те, що голова суду не має можливості впливати як на формування, так і на роботу не лише суддівського корпусу, а й апарату суду, що робить його номінальним керівником судової установи. Жодне із наданих йому повноважень не має владно-розпорядчого характеру, з огляду на що вони не можуть вважатися адміністративними. Це ставить під сумнів коректність терміну «адміністративні посади у судах».

7. Оптимальною моделлю зайняття посад голови та його заступника у місцевому загальному суді є: обрання зборами суддів більшістю від кількості суддів, які працюють у цьому суді, на підставі пропозиції зборів суддів апеляційного суду, строком на 5 років з можливістю повторного переобрання без встановлення обмежень у кількості строків перебування на посаді. Особа може бути звільнена з відповідної посади достроково зборами суддів, скликаними за ініціативою 1/3 суддів цього суду.

8. Організаційне забезпечення роботи місцевого загального суду, яке передбачає допоміжну, обслуговуючу діяльність відносно реалізації суддями відповідного суду покладеної на них функції правосуддя, здійснює апарат, який залежно від розміру суду може бути простим або структурованим (що

передбачає наявність відділів). До складу апарату місцевого загального суду входять такі посадові особи: 1) керівник апарату суду; 2) заступник керівника апарату; 3) помічники суддів; 4) секретарі судового засідання; 5) наукові консультанти; 6) судові розпорядники; 7) секретарі суду; 8) спеціалісти з різних напрямів організації роботи суду тощо. Посади працівників апарату можна класифікувати на: (1) керівні і підлеглі; (2) понайменовані законом та ті, що в тексті закону не згадуються; (3) посади державної служби (у т. ч. патронатної служби) і посади працівників, які виконують функції з обслуговування апарату суду. Факторами підвищення професіоналізму працівників апарату суду є: (1) встановлення вимог до кандидатів на ці посади; (2) забезпечення достатнього рівня оплати їх праці, матеріального і соціального забезпечення; (3) підвищення кваліфікації керівників та працівників апаратів судів.

9. Головну роль в організаційному забезпеченні роботи місцевого загального суду відіграє керівник апарату, наділений кадровими, дисциплінарними і адміністративними повноваженнями відносно працівників апарату. Він несе персональну відповідальність за належне організаційне забезпечення діяльності суду як перед судом (підконтрольність голові суду і підзвітність зборам суддів цього суду), так і перед територіальним управлінням Державної судової адміністрації України, начальник якого призначає й звільняє керівника апарату за згодою голови суду, застосовує до нього заохочення та накладає дисциплінарні стягнення. Керівник апарату наділений більш широкими і дієвими повноваженнями із організаційного керівництва роботою суду, ніж голова суду; його посада опосередковує керівний вплив голови суду на працівників апарату. З огляду на це, керівник апарату повинен бути безпосередньо підпорядкований голові місцевого загального суду.

10. Напрями підвищення ефективності функціонування місцевих загальних судів на сучасному етапі лежать у площині: (1) удосконалення організаційного керівництва цими судами; (2) реформування мережі місцевих загальних судів; (3) зменшення й збалансування навантаження на суддів цих судів; (4) підвищення вимог до кадрового складу цих судів, як щодо суддів, так і працівників апарату; (5) поглиблення спеціалізації суддів місцевих загальних судів.

11. Найбільш реальним напрямом реформування мережі місцевих загальних судів уявляється укрупнення ряду малих судів шляхом їх реорганізації у формі злиття. Це дозволить покращити їх матеріальну базу, поглибити спеціалізацію і зекономити кошти на утримання осіб, які займають адміністративні посади у судах, тощо. Оскільки місцевий загальний суд як повноцінна судова установа, її підрозділ (відділ, сектор) або альтернатива (мировий суд) має бути присутній на максимально наближеному до людей рівні, цю проблему пропонується вирішити шляхом створення відділів цих судів у місцевості, територіально віддаленій від центру судового округу, а у перспективі – за допомогою розвитку мирової юстиції, покликаної зменшити

обсяг суддівського навантаження у дрібних справах. Окружний суд має поширювати свою юрисдикцію на приблизно рівну кількість населення і утворюватися у адміністративно-територіальній одиниці, яка забезпечує рівномірну і зручну територіальну доступність до суду, утворювати судовий осередок разом із місцевими органами прокуратури, безоплатної правової допомоги, виконання судових рішень.

12. Більш фаховому розгляду окремих категорій справ сприяє спеціалізація суддів, яка, залежно від підстави визначення, у місцевих загальних судах існує двох видів: (1) на підставі закону – є обов'язковою і випадки, яких вона стосується, прямо передбачені Законом України «Про судоустрій і статус суддів» та/або процесуальним законодавством. Вона знаходить свій прояв в існуванні посад суддів у справах неповнолітніх і слідчих суддів; (2) на підставі рішення зборів суддів – є факультативною і залежить від рішення зборів суддів. Можливості спеціалізації обмежені у судах чисельністю до 5 суддів, з огляду на що пропонується покласти у цих судах повноваження суддів у справах неповнолітніх та/або слідчих суддів на голів цих судів. Перспективи поглиблення спеціалізації на підставі закону у місцевих загальних судах вбачаються у запровадженні посад суддів, які розглядають справи про кримінальні проступки, що дозволить зменшити навантаження на суддів з розгляду кримінальних справ та створити підґрунтя для появи мирових суддів.

Для підвищення ефективності діяльності суддів у справах неповнолітніх необхідним є: (1) запровадження комплексної спеціалізації щодо розгляду як кримінальних, так і цивільних справ за участі дітей окремим суддею місцевого загального суду; (2) обрання відповідних суддів зборами суддів виключно за згодою відповідного судді, а також на підставі висновку психолога про психо-емоційну придатність судді до здійснення правосуддя у справах неповнолітніх; (3) проведення спеціальної підготовки таких суддів на базі Національної школи суддів України, яка б включала отримання знань і навичок з психології, педагогіки, проблем молодіжного середовища; (4) налагодження тісної взаємодії цих суддів із службами у справах дітей, закладами освіти, дитячими будинками та іншими органами і установами, що здійснюється на постійній взаємній основі.

13. З метою удосконалення правової регламентації організації і діяльності місцевих загальних судів пропонується:

1) доповнити закріплений у Конституції України перелік принципів, відповідно до яких будується судова система України, принципами інстанційності та єдності, а також передбачити, що питання її організації і діяльності визначаються окремим органічним законом;

2) передбачити альтернативний шлях ініціювання прийняття закону про утворення або ліквідацію суду Президентом України у разі відсутності останнього або несвоечасного ініціювання, шляхом внесення законопроекту профільним парламентським комітетом на підставі пропозиції Вищої ради

правосуддя;

3) доповнити ст. 20 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» вимогами до кандидатури голови суду щодо стажу роботи на посаді судді цього суду не менше 10 років, наявності у нього високих ділових і моральних якостей, управлінсько-організаторських здібностей, та користування довірою і авторитетом серед суддів і працівників апарату відповідного суду, а також відсутності фактів притягнення до дисциплінарної відповідальності;

4) розширити перелік повноважень голови суду, передбачивши: здійснення ним організаційного керівництва роботою суду; призначення і звільнення керівника апарату суду; можливість безпосереднього застосування заохочень та стягнень до працівників апарату суду;

5) з метою економії бюджетних коштів закріпити, що посада заступника за рішенням зборів суддів може бути введена у місцевому загальному суді у разі, коли на одну адміністративну посаду приходиться 15 і більше штатних суддівських посад, але не більше двох заступників голови суду;

6) з метою виключення конкуренції повноважень голови місцевого загального суду і керівника його апарату передбачити, що у своїй діяльності керівник апарату суду керується наказами і розпорядженнями голови суду;

7) передбачити право голови суду застосовувати до судді відповідного суду дисциплінарне стягнення у виді попередження, а також пріоритетний і спрощений порядок розгляду Вищою радою правосуддя заяви голови суду про вчинення суддею, який працює у відповідному суді, дисциплінарного проступку;

8) наділити керівника апарату суду правом притягати помічника судді до дисциплінарної відповідальності за порушення трудової дисципліни безвідносно до подання судді, а за поданням останнього – за невиконання помічником обов'язків щодо підготовки справ до розгляду;

9) передбачити стажування у місцевому загальному суді як обов'язкову стадію призначення на посаду судді або ж елемент спеціальної підготовки кандидата на посаду судді, що передує складанню кваліфікаційного іспиту;

10) закріпити виконання обов'язків слідчого судді та/або судді у справах неповнолітніх у місцевих загальних судах чисельністю до 5 осіб головою відповідного суду.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Дем'яненко І. В. Повноваження голови місцевого суду у світлі реформування законодавства про судоустрій та статус суддів // Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна: Сер. «Право». – 2012. – № 1000. – С. 269-273.

2. Дем'яненко І. В. Статус голови місцевого суду за Законом України «Про судоустрій та статус суддів» // Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н.

Каразіна: Сер. «Право». – 2012. – № 1034. – С. 254-258.

3. Дем'яненко І. В. Роль автоматизованої системи документообігу суду в забезпеченні реалізації принципів судової влади // Вісн. Харків. нац. ун-ту внутр. справ. – 2013. – № 2. – С. 33-39.

4. Дем'яненко І. В. Проблеми навантаження на місцеві загальні суди як основну ланку судової системи України / І. В. Дем'яненко // Право і суспільство. – 2016. – № 1. – С. 19-24.

5. Дем'яненко І. В. Проблемы организации местных общих судов как основного звена судебной системы Украины // Legea si Viața. – 2016. – № 1. – С. 43-47.

6. Дем'яненко І. В. Організація роботи місцевого суду як фактор захисту прав і законних інтересів особи в кримінальному судочинстві // Захист прав і законних інтересів особи у кримінальному судочинстві: мат. наук. сем. 20 трав. 2011 р. / ред. кол.: В. І. Борисов (голов. ред.), Н. В. Сібільова (наук. ред.). – Х.: ФІНН, 2011. – С. 137-140.

7. Дем'яненко І. В. Деякі питання організації роботи апарату місцевого суду // Публічна влада в Україні та конституційно-правовий механізм її реалізації: Мат. наук.-практ. конф., м. Харків, 28 вер. 2011 р. – Х.: НУ «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2011. – С. 147-150.

8. Дем'яненко І. В. Взаємодія голови місцевого суду і органів суддівського самоврядування // Збірн. тез доп. та наук. повідом. учасн. всеукр. наук.-практ. конф. мол. уч. та здоб. 9 лист. 2011 р. / За заг. ред. А. П. Гетьмана. – Х.: НУ «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2011. – С. 343-345.

9. Дем'яненко І. В. Проблеми формування суддівського корпусу місцевих загальних судів // Збірн. тез доп. та наук. пов. учасн. всеукр. наук.-практ. конф. мол. уч. та здоб. 13 лист. 2012 р. / За заг. ред. А. П. Гетьмана. – Х.: НУ «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2012. – С. 138-141.

10. Дем'яненко І. В. Проблеми статистичної звітності як елемента організації роботи місцевого загального суду // Юридична осінь 2013 року: зб. тез доп. та наук. повідомл. учасн. всеукр. наук.-практ. конф. мол. уч. та здоб. (Харків, 14 лист. 2013 р.). – Х.: Право, 2013. – С. 368-372.

11. Дем'яненко І. В. Незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду // Четверті Харківські кримінально-правові читання: тези доп. та наук. повідом. учасн. міжнар. наук. конф. студ. та асп. (м. Харків, 16-17 трав. 2014 р.). – Х.: Право, 2014. – С. 435-436.

12. Дем'яненко І. В. Конституційні основи діяльності місцевих загальних судів в Україні // Державний суверенітет і народний суверенітет в сучасних умовах: VII Тодиківські читання: зб. тез наук. доп. і повід. Міжн. наук. конф. мол. уч., асп. і студ. (26-27 вер. 2014 р.). – Х.: Права людини, 2014. – С. 146-147.

13. Дем'яненко І. В. Місцеві загальні суди як основна ланка судової системи України // Юридична осінь 2014 року: зб. тез доп. та наук. повідомл.

учасн. всеукр. наук.-практ. конф. мол. уч. та здоб. (Харків, 14 лист. 2014 р.). – Х.: НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2014. – С. 129-132.

14. Дем'яненко І. В. Проблеми взаємодії місцевих судів та місцевих прокуратур в умовах дії закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року // Проблеми реформування прокуратури : мат. всеукр. наук.-практ. конф., м. Харків, 15 квіт. 2016 р.: у 2-х т.; редкол. Л. М. Москвич [та ін.]. – Х.: Право, 2016. – Т. 1. – С. 46-49.

15. Дем'яненко І. В. Іноземний досвід побудови мережі судів першої інстанції // Верховенство права – основоположний принцип правової держави: VIII Наук. кругл. стіл мол. вчених, асп. та магістр., 16 груд. 2016 р., м. Харків: 36. тез доп.– Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. – С. 110-114.

АНОТАЦІЯ

Дем'яненко І. В. Організаційно-правові основи діяльності місцевих загальних судів в Україні. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.10 – судоустрій; прокуратура та адвокатура. – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України. – Харків, 2017.

У роботі досліджуються теоретичні, правові й організаційні засади організації та діяльності місцевих загальних судів в Україні. Визначаються місце і роль цих судів у судовій системі України. Аналізуються джерела правового забезпечення функціонування місцевих загальних судів.

Детально розглядаються основи організації місцевих загальних судів, здійснення організаційного керівництва їх роботою та організаційного забезпечення діяльності цих судів. Визначається роль голови суду та керівника апарату суду в організаційному керівництві роботою місцевого загального суду.

Аналізуються проблеми оптимізації мережі місцевих загальних судів, навантаження на суддів цих судів, а також поглиблення їх спеціалізації. Формулюються пропозиції щодо удосконалення правової регламентації місцевих загальних судів, а також підвищення ефективності їх функціонування.

Ключові слова: місцевий загальний суд, судова система, голова суду, організація роботи, апарат суду.

АННОТАЦИЯ

Демьяненко И. В. Организационно-правовые основы деятельности местных общих судов в Украине. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.10 – судоустройство; прокуратура и адвокатура. – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины. – Харьков, 2017.

В работе исследуются теоретические, правовые и организационные начала организации и деятельности местных общих судов в Украине.

Определяются место и роль местных общих судов в судебной системе Украины. Местные общие суды рассматриваются в качестве основного звена судебной системы, поскольку они являются наиболее многочисленными, максимально приближены к населению, несут наибольшую судебную нагрузку и имеют самую широкую предметную юрисдикцию среди всех судов Украины.

Анализируются источники правового обеспечения функционирования местных общих судов на уровне Конституции и законов Украины, подзаконных, ведомственных и локальных актов. Аргументирован вывод о необходимости пересмотра и упорядочения ведомственного уровня правовой регламентации деятельности местных общих судов. Детально рассмотрена система международных стандартов организации и деятельности местных общих судов.

Детально рассматриваются основы организации местных общих судов. Определяется понятие организационного руководства их работой как управленческий процесс, связанный с упорядочением правоотношений по созданию условий для надлежащего функционирования суда, согласования и направления деятельности его сотрудников на полноценную реализацию задач судебной власти. Проанализированы элементы структуры организационного руководства работой местного общего суда, которыми являются его задачи, объекты, субъекты и содержание.

Рассмотрена роль председателя местного общего суда и руководителя его аппарата в организационном руководстве деятельности суда, раскрыто соотношение их полномочий и сделан вывод о необходимости подчинения руководителя аппарата местного общего суда председателю этого суда.

Формулируются предложения по повышению эффективности функционирования местных общих судов по таким направлениям: реформирование сети этих судов; уменьшение нагрузки на их судей и ее сбалансирование; усовершенствование состава судей местных общих судов и углубление их специализации. В частности, предлагается укрепление ряда малых местных общих судов с созданием их подразделений в территориально отдаленных местах. Также аргументирован вывод о необходимости более широкого использования возможностей перевода судей для заполнения вакансий в местных общих судах и сбалансирования их нагрузки.

На основании проведенного исследования сформулированы конкретные предложения по внесению дополнений и изменений в действующее судостроительное законодательство с целью совершенствования правовой регламентации местных общих судов.

Ключевые слова: местный общий суд, судебная система, председатель суда, организация работы, аппарат суда.

ANNOTATION

Demyanenko I. V. Organizational and legal bases of activity of local general courts in Ukraine. – Manuscript.

The dissertation for obtaining the scientific degree of a candidate of juridical

sciences in speciality 12.00.10 – judiciary; prosecutor's office and advocacy. – National legal university named after Yaroslav the Wise, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kharkiv, 2017.

In work the theoretical, legal and organizational bases of the organization and activity of local general courts in Ukraine are investigated. The place and a role of local general courts in judicial system of Ukraine are defined. Sources of legal support of functioning of local general courts are analyzed.

Bases of the organization of local general courts, implementation of the organizational management by their work and organizational ensuring activity of these courts are considered. The role of the presiding judge and the head of the office of court in organizational management of a local general court is defined.

Problems of optimization of a network of local general courts, loads of judges of these courts, and also deepenings of their specialization are analyzed. Offers on improvement of a legal regulation of local general courts, and also increase of efficiency of their functioning are formulated.

Key words: local general court, judicial system, presiding judge, work organization, office of court.

Відповідальний за випуск
кандидат юридичних наук
А. В. Лапкін

Підписано до друку 16.05.2017 р. Формат 60х90 1/16
Ум. друк. арк. 0,7. Облік.-вид. арк. 0,9.
Папір офсетний. Віддруковано на ризографі.
Тираж 100. Зам. № 1724.

Друкарня
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, Харків, вул. Пушкінська, 77